

Дело C-243/20**Резюме на преюдициалното запитване съгласно член 98, параграф 1 от
Процедурния правилник на Съда****Дата на постъпване в Съда:**

5 юни 2020 г.

Запитваща юрисдикция:

Polymeles Protodikeio Athinon (Гърция)

Дата на акта за преюдициално запитване:

5 май 2020 г.

Ищци:

DP

SG

Ответник:

Trapeza Peiraios AE

Предмет на спора в главното производство

Иск за обявяване на неравноправния характер на клаузите, съдържащи се в потребителски договор за банков кредит

Предмет и правно основание на преюдициалното запитване

Член 267 ДФЕС, тълкуване на Директива 93/13/ЕИО

Преюдициални въпроси

- 1) Трябва ли член 8 от Директива 93/13/ЕИО, който предвижда възможността държавите членки да приемат по-строги разпоредби с цел да осигурят максимална степен на защита за потребителите, да се тълкува в смисъл, че държава членка може да не транспонира член 1, параграф 2 от Директива 93/13/ЕИО в националното си право и да

- разрешава ли съдебен контрол върху клаузи, които отразяват императивни или диспозитивни законови или подзаконови разпоредби?
- 2) Може ли да се счита, че член 1, параграф 2, първа и втора алинея [втора алинея липсва в текста на български език на Директива 93/13, бел. прев.] от Директива 93/13/ЕИО, макар и да не е изрично транспониран в гръцкото право, е приет косвено, в съответствие със съдържанието на член 3, параграф 1 и член 4, параграф 1 от тази директива, както същото е било транспонирано в разпоредбата на член [2], алинея [6] от Закон № 225[1]/1994?
 - 3) Включва ли се в понятието за неравноправни клаузи и за техния обхват — както те са дефинирани в разпоредбите на член 3, параграф 1 и член 4, параграф 1 от Директива 93/13/ЕИО — изключението, предвидено в член 1, параграф 2, първа и втора алинея [втора алинея липсва в текста на български език на Директива 93/13, бел. прев.] от тази директива?
 - 4) Може ли клауза от договор за кредит, сключен между потребител и кредитна институция, която отразява съдържанието на диспозитивна норма на държавата членка, да подлежи на контрол относно неравноправния характер на общите условия на договора в съответствие с разпоредбите на Директива 93/13/ЕИО, ако тази клауза не е била предмет на отделно договаряне?

Релевантни разпоредби от правото на Европейския съюз

Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273), по-специално член 1, параграф 2 и член 8

Релевантни разпоредби от националното право

Член 291 от ГК (Граждански кодекс): „Когато става въпрос за парично задължение в чуждестранна валута, което трябва да бъде изплатено в Гърция, длъжникът — ако не е уговорено друго — има право да плаща в национална валута, по текущия курс на чуждестранната валута към момента и в мястото на плащане“.

Закон № 2251/1994, Защита на потребителите (ФЕК А' 191, изменен), по-специално член 2, алинея 6.

Кратко представяне на фактическата обстановка и на производството

- 1 На 3 септември 2004 г. между ищците — в качеството на кредитополучатели — и ответника — в качеството на кредитор — е сключен договор за жилищен кредит с разсрочено плащане, с който ответникът предоставя на ищците жилищен кредит в размер на 100 000,00 EUR, с общ срок 30 години. Договорът за кредит предвижда плаваща лихва и е договорено, че тя се изчислява съгласно междубанковия лихвен процент EURIBOR на база 360 дни в годината.
- 2 В началото на 2007 г. ответникът чрез своите служители предлага на ищците изменение на договора за кредит и конвертиране на валутата на заема от евро в швейцарски франкове (CHF), като ги информира, че процентът LIBOR бил значително по-нисък спрямо EURIBOR, с последващо намаляване на месечния разход за погасяване на заема.
- 3 Всъщност на 26 март 2007 г. между страните е сключено допълнително споразумение за изменение на първоначалния договор за кредит, с което валутата на заема се конвертира от евро в швейцарски франкове. С това допълнително споразумение е договорено, че остатъкът от заема, който на 26 март 2007 г. възлиза на 95 726,36 EUR, ще бъде конвертиран в швейцарски франкове на 17 април 2007 г. Освен това лихвата по кредита за първите три години е договорена при фиксиран лихвен процент в размер на 3,65% годишно, а след три години ще стане плаваща, изчислена съгласно междубанковия лихвен процент LIBOR за швейцарския франк за 360 дни в годината.
- 4 На 25 юни 2007 г. е сключено ново изменение на същия договор за кредит, с което е договорено, че неизплатеният остатък от заема, който на 16 юни 2007 г. възлиза на 95 362,84 EUR, ще бъде конвертиран на 17 юли 2007 г. в швейцарски франкове, в съответствие с условията и споразуменията, подробно описани в споменатото споразумение за изменение. Съгласно това ново споразумение за изменение лихвата по кредита за първите три години е договорена при фиксиран лихвен процент в размер на 3,9% годишно, а след три години ще стане плаваща, изчислена съгласно междубанковия лихвен процент LIBOR за швейцарския франк за 360 дни в годината.
- 5 Клауза 4.5 от горепосоченото споразумение за изменение гласи:

„Погасяването на заема от кредитополучателя ще бъде или в швейцарски франкове, или в еквивалентната стойност (равностойност) в евро от обмяната на швейцарските франкове, изчислена към датата на плащане на вноската по съответния обменен курс, както следва от междубанковия валутен пазар. Тази цена ще бъде по-висока от текущата цена, на която Банката продава швейцарския франк и която е посочена в Ежедневния бюлетин на обменните курсове на Банката“.

- 6 Клауза 8.1, алинея 3 от същото споразумение за изменение предвижда по-конкретно че „[в] случай на разваляне на договора за кредит, в допълнение към последиците, споменати в настоящото споразумение, Банката има също правото (но не и задължението) да конвертира в евро остатъка от вземането, което още не е изискуемо, по текущата продажна цена на швейцарския франк, посочена в Ежедневния бюлетин на обменните ѝ курсове, към датата на конвертиране на цялото вземане в евро, и да приложи към него лихви за забава, изчислени съгласно текущия лихвен процент, прилаган от Банката по жилищните кредити, плюс маржа и данъка съгласно Закон № 128/1975, увеличен с 2,5 процентни пункта. В случай, че са действащи лихви за забава с по-висок размер, те ще бъдат приложени“.
- 7 До 2015 г. месечните вноски по кредита са редовно изплащани и ищците твърдят, че са убедени, че главницата по заема, който следва да бъде погасен, постепенно намалява с плащането на месечните вноски.
- 8 Според ищците, поради прилагането на горепосочените клаузи и задължението за погасяване на заема по обменния курс, действащ към момента на изплащане на вноските, докато те били платили общо под формата на погасяване на задължението сумата от 98 298,62 EUR, ответникът ги уведоми, че на 17 април 2018 г. тяхното задължение само за главницата по подлежащия на погасяване заем възлиза на 87 858,78 EUR.
- 9 Предвид горните факти, на 17 септември 2018 г. ищците предявяват пред Polymeles Protodikeio Athinon (Първоинстанционен съд Атина, Гърция) иск по-конкретно за прогласяване на нищожността на тези споразумения за изменение на договора за кредит, тъй като са неравноправни по смисъла на член 2, алинеи 6 и 7 от Закон № 2251/1994 и член 281 ГК, който забранява неправомерното упражняване на правата.

Основни доводи на страните в главното производство

- 10 Ищците твърдят, че изобщо не са били информирани за валутния риск нито по време на предоставянето на преддоговорната информация, нито при информирането относно договора от страна на ответника, а те не са имали необходимите знания за разбирането на този риск. Те твърдят, че са решили да получат въпросния заем в швейцарски франкове по предложение на служител на ответника, който го е представил като икономически най-изгодната оферта поради намаления лихвен процент, без изобщо да ги предупреди за опасността от колебания в обменния курс, която крие това споразумение, макар да е знаел, че те нямат доходи в швейцарски франкове. Поради промените в обменните курсове на швейцарския франк спрямо еврото съществена част от месечните вноски била загубена; ако обаче са били информирани от служителите на ответника за отражението на валутните рискове и последиците от него, ищците нямало да сключат въпросния договор.

- 11 Ищците твърдят, че спорните клаузи (4.5 и 8.1, алинея 3) от договора за кредит, които предвиждат изпълнение на техните задължения към Банката или в определената валута или в евро, по текущата продажна цена на определената валута към датата на плащане на всяка вноски, са неравноправни и, следователно, нищожни ipso jure съгласно член 2 от Закон № 2251/1994. От една страна, не е ясна и разбираема икономическата причина, поради която е включена горепосочената клауза, нито произтичащите от нея икономически последици за общия окончателен размер за погасяване, така че тази клауза нарушава принципа на прозрачност. От друга страна, в клаузата липсва яснота относно критериите за колебание в размера на вноските и на дължимата главница, като на банката е позволено да ги определя едностранно по всяко време, без предварително да са ѝ известни конкретните и разумни критерии, които периодично определят обменния курс.

Кратко представяне на мотивите за преюдициалното запитване

- 12 Ищците искат по-специално прогласяването на нищожност поради неравноправния характер на договорите за изменение, по-конкретно, поради неравноправния характер на клаузи 4.5 и 8, параграф 1, трета алинея. По същество тези клаузи възпроизвеждат (диспозитивната) норма, посочена в член 291 ГК. Следователно в настоящия случай въпросът е дали е възможен контрол върху неравноправния характер на тези клаузи от страна на запитващата юрисдикция. Основно приложимата към тази преценка правна уредба включва, от една страна, разпоредбите на Директива 93/13 и, от друга страна, тези на Закон № 2251/1994, с който посочената директива е транспонирана в гръцкото право. Следва да се отбележи, че при транспонирането на директивата в гръцкото право не е била изрично възпроизведена разпоредбата на член 1, параграф 2, която изключва от контрола относно неравноправния характер клаузите, които отразяват императивни (или и диспозитивни) законови или подзаконови разпоредби.
- 13 Причина за различия в гръцката съдебна практика е въпросът дали посоченото по-горе изключение, предвидено в член 1, параграф 2 от Директива 93/13, макар и да не е изрично включено в гръцкото право, може да се счита за възприето на тълкувателно равнище, вследствие на което не може да се контролира неравноправният характер на клауза в договор за кредит, която възпроизвежда законова разпоредба, и в настоящия случай — разпоредбата на член 291 ГК.
- 14 Пленумът на Areios Pagos (Касационен съд, Гърция) с мнозинство от членовете постановява с Решение № 4/2019, че макар това изключение да не е било транспонирано в националното право чрез конкретна и изрична законова разпоредба, въпреки това то трябва се счита за съществуващо в правната уредба въз основа на тълкуване в съответствие с европейското право. Всъщност съгласно член 2, алинея 6 от Закон № 2251/94: „Общите

договорни условия, които водят до значителна неравнопоставеност между правата и задълженията на страните в ущърб на потребителя, са нищожни. Неравноправният характер на включено в договор общо условие се преценява като се има предвид естеството на стоките или на услугите — предмет на договора, неговата цел, всички конкретни обстоятелства към момента на сключването му и всички останали клаузи в същия договор или такива, съдържащи се в друг договор, от който той произтича“. Ето защо съгласно Закон № 2251/1994, за да бъде неравноправно дадено общо договорно условие (ОДУ), то трябва да води до „значителна неравнопоставеност между правата и задълженията на страните в ущърб на потребителя“. Ако обаче разглежданото условие отразява императивна или диспозитивна законова разпоредба от националното право, тогава по дефиниция не може да е налице неравнопоставеност между страните по договора, нито неравноправност на договорното условие. Следователно такава условие по дефиниция се изключва от приложното поле на Закон № 2251/1994. От това следва, че в такъв случай е налице задължение, изразено в чуждестранна валута, но на длъжника е предоставена възможността да изпълни, като алтернатива, престация, която е различна от първоначално дължимата, и по-конкретно в местна валута, по текущия обменен курс на чуждестранната валута към момента и в мястото на плащането. Същевременно такава условие в договор за кредит между банка и кредитополучател отразява съдържанието на разпоредбата на член 291 ГК и съответно не е налице неравнопоставеност между страните по договора, нито неравноправен характер на съответното условие.

- 15 Запитващата юрисдикция обаче с мнозинство приема гледната точка на малцинството в гореспоменатото решение на пленума на Areios Pagos (Касационен съд, Гърция). Съгласно тази гледна точка не може да се счита, дори на тълкувателно равнище, че предвиденото в член 1, параграф 2 от Директива 93/13 изключение, което не е било изрично транспонирано в националното право със Закон № 2251/1994, попада в обхвата на разпоредбата на член 2, алинея 6 от този закон. Ако националният законодател бе искал неговото транспониране, той щеше да го направи конкретно и изрично, и във всеки случай изключенията от правилото (че всички ОДУ трябва да бъдат контролирани с оглед на техния неравноправен характер) трябва да се тълкуват стриктно и строго, така че това правило да не бъде нарушавано. Това е оправдано от факта, че Директива 93/13 е извършила частична и минимална по съдържание хармонизация на националните законодателства в областта на неравноправните клаузи, както следва от съображение 12, като разрешава на държавите членки, съгласно член 8, да приемат или да запазят в сила по-строгите действащи разпоредби, които са в съответствие с Договора, в областта на Директивата, с цел да осигурят по-голяма защита на потребителите. Това се постига чрез липсата на транспониране на разпоредбите на директивата, които ограничават обхвата на защитата на потребителите, както в случая с разпоредбата на член 1, параграф 2, която не е била транспонирана в националното право, въпреки последвалите изменения на Закон № 2251/1994. Всъщност, тъй като

е налице съзнателна липса на транспониране в националното право на изключението, предвидено в член 1, параграф 2 от Директивата, тази директива, във връзка с липсващата разпоредба, не поражда хоризонтален директен ефект между частноправните субекти, нито е възможно тълкуване на националното право в съответствие с духа и целите на директивата, тъй като би довело до намаляване на по-голямата защита на потребителите, преследвана от законодателя със Закон № 2251/1994 (с липсата на транспониране на изключението, предвидено в член 1, параграф 2 от Директивата) и следователно би представлявало недопустимо тълкуване *contra legem* на националното право.

- 16 Запитващата юрисдикция счита, че в конкретния случай съществува съмнение относно тълкуването на разпоредбите на Директива 93/13, и по-конкретно относно въпроса за прилагането на разпоредбата на член 1, параграф 2 от самата Директива, в случай че тази разпоредба не е била изрично транспонирана в националното право, и по-конкретно — в гръцкото право. Поради това тя счита за необходимо да отнесе въпроса до Съда, тъй като тази преценка представлява предварителен въпрос за установяването на нищожността поради неравноправния характер на клаузи 4.5 и 8.1, алинея 3 от разглеждания договор за кредит. Всъщност, ако се приеме, че това изключение не е било включено в гръцкото право, запитващата юрисдикция може да прогласи горепосочените условия за нищожни поради техния неравноправен характер — възможност, която не би съществувала, в случай че това изключение може да се счита за реално включено в гръцкото право на тълкувателно равнище.
- 17 Следва да се отбележи, че запитващата юрисдикция с мнозинство приема, че тъй като посочената разпоредба на член 1, параграф 2 от Директива 93/13 не е изрично включена в гръцкото право, тя не се прилага, така че гръцките съдилища могат да осъществяват контрол върху неравноправния характер на клаузите, които отразяват императивни (и диспозитивни) законови или подзаконови разпоредби. Както бе посочено обаче, се твърди, че това изключение трябва да се счита за произтичащо от разпоредбата на член 2, алинея 6 от Закон № 2251/1994 въз основа на тълкуване в съответствие с европейското право. Следва да се посочи, че тази разпоредба представлява пълно транспониране на член 3, параграф 1 и член 4, параграф 1 от Директива 93/13. Следователно, съгласно това мнение, изключването от контрола относно неравноправния характер на клаузите, които отразяват императивни (и диспозитивни) законови или подзаконови разпоредби, може да се счита за произтичащо от правната уредба, предвидена в член 3, параграф 1 и член 4, параграф 1 от тази Директива. Този тълкувателен подход е един от преюдициалните въпроси, отправени до Съда.
- 18 Един член на съдебния състав на запитващата юрисдикция счита, че разглежданият правен въпрос вече е бил решен от пленума на Areios Pagos (Касационен съд, Гърция) и че този случай трябва да бъде разгледан от запитващата юрисдикция и да бъде решен както от правна, така и от

фактическа страна, без да е необходимо да се отправя преюдициално запитване до Съда.

РАБОТЕН ДОКУМЕНТ